

УДК 130.2:37.013.72

ORCID iD 0000-0001-5865-7556

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ «ДУХА НАЦІЇ» І ГЕНЕТИЧНА ПАМ'ЯТЬ

Галина Лозко

Глобалізація, інформаційно-гібридні війни та нове реформування освітньої галузі виявляють певні недоліки освіти, які стали причиною низького рівня національної свідомості значної частини українських громадян, особливо на сході України. Філософія освіти разом із вивченням світової етнополітичної думки нині все частіше звертається до вітчизняної філософської, політичної, етнологічної спадщини. Дух нації виступає важливим духовно-спонукальним засобом до розуміння молодим поколінням того непересічного феномену, який пронизує весь історично-географічний і духовно-культурний простір України, що єднає покоління предків із нащадками. Через біогенетичний закон осмислюється проблема генетичної пам'яті поколінь. Важливим компонентом суспільствознавчих дисциплін залишається вивчення національно-культурної спадщини.

У статті розкрито зміст українських феноменологічних досягнень у галузі філософії духу, зокрема розуміння поняття «дух нації» в контексті старих і нових відкриттів у психології, біології та генетиці, а також його важливе значення у філософії освіти та загалом у житті націй.

Ключові слова: дух нації, феномен, національна ідентичність, біогенетичний закон, генетична пам'ять, мультикультуралізм.

PHENOMENOLOGY «SPIRIT OF THE NATION» AND GENETIC MEMORY

Halyna Lozko

Globalization, informatively-hybrid wars and the new reform of the educational branch show certain education's disadvantages, which have caused the low level of national consciousness among a considerable part of the Ukrainian citizens, especially in the East of Ukraine. The philosophy of education, along with the study of world ethno-political thought, now more often appeals to the domestic, philosophical, political, ethnological heritage. The nation's spirit acts as an important spiritually motivating way of understanding the unmistakable phenomenon by young generations, which cuts across all the entire historically-geographical, spiritually-cultural space of Ukraine, which unites the generation of ancestors with descendants. Through a biogenetic law the problem of generations' genetic memory is comprehended. Obviously, an important component of social science disciplines is the study of the national cultural heritage, which was not given enough attention for a long time.

At present, the article reveals the content of Ukrainian phenomenological achievements in the field of the spirit's philosophy, using the modern concept of «spirit of the nation» in the context of old and new discoveries in psychology, biology and genetics, and also its importance in philosophy of education and in the nations' life in general.

The author concludes that the XXI century is considered a time for a new perspective on the interaction of human communities, capable of self-development and able to defend their national priorities from global pressure. Since national phenomena have not yet exhausted their unique spiritual potential and have not fully deployed their physical opportunities for nation-building, there is a hope for their realization in the near future.

Keywords: Spirit of a nation, phenomenon, national identity, biogenetic law, genetic memory, multiculturalism.

Постановка проблеми. В епоху глобалізації, гібридних війн, цілеспрямованої політики мультикультуралізму на тлі трансгуманізації людських спільнот диво-

вижним чином проростає «ломикамінь» національного духу. Феномен етнічного космосу як органічна якість перемагає силу штучної маси світового хаосу.

Здавалось би доволі кволла квітка пробиває тверду скелю всесвітніх ідеологічних тенденцій, за якими стоять неприховувані надприбутки матеріального світу і його транснаціональних керманичів – авторів, промоутерів і спонсорів глобалізму. Водночас з'являється суспільне явище, яке називають антиглобалізмом. Суперечності між антиглобалізмом і глобалізмом усе зростають, увиразнюючи переваги природного й органічного над штучним і механічним.

У чому ж полягає той феномен національного, який досі неспроможні знівелювати чи деформувати ні політичні чинники, ні прокрустові рамки світового «гуманітаризму» (поняття нетотожне гуманізму), ні освітні реформи, нібито продиктовані «необхідністю» інтеграції народів, рас і культур? На ці питання вже шукали відповіді філософи протягом майже всього ХХ ст., ставлять його й сучасні мислителі на початку ХХІ ст., як світові, так і українські. Загалом поняття «дух нації» вже отримало своє осмислення в європейському філософському дискурсі, але проблеми генетичної пам'яті та її зв'язку з духом нації досі є науковою новизною, яка лише пробиває собі шлях до визнання. Хоча певна частина природознавців заперечує саме існування генетичної пам'яті, але це не спиняє науковий і філософський пошук істини, бо в контексті національної психології та філософії освіти дух нації й генетична пам'ять набувають непересічного значення як чинники самозбереження національної ідентичності та єдності держави.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Феноменальні філософські категорії «дух нації» і «генетична пам'ять» зазвичай вивчає феноменологія. Німецький філософ Іммануїл Кант терміном «феноменологія» позначав вивчення предметів людського досвіду. У Георга Гегеля цей термін позначає вчення про розвиток науково-філософського знання. На думку

Карла Маркса, «Феноменологія духу» І. Гегеля була джерелом його власної спекулятивної філософії. Справді, з філософії Гегеля впродовж двох століть з однаковим успіхом черпають радикально протилежні ідеї як «ліві», так і «праві» ідеологи всіх країн [10, с. 99]. Американський політолог Е. Саттон (1925–2002) викрив ідеологічні механізми глобального керування, зокрема цілеспрямовано хибні методи, що їх застосували в американській освіті (від психолога В. Вундта й до Х. Манна, С. Холла, Д. Д'юї, О. Х. Сайласа та ін.), які розглядали людину як безвольну істоту, яка потребує сильного керівника; отже, людина, на їхню думку, – це лише «гвинтик» державного механізму [10, с. 127, 145–148]. Сутність такої освітньої парадигми з найбільшим глобальним цинізмом викладена американцем О. С. Харрісом: «Уся людська раса буде розвивати свою власну космічну душу. Це майбутнє людської еволюції. Як результат появи цієї універсальної душі відбудеться велика уніфікація всієї людської раси, що започаткує нову еру, новий світанок унікальної світової влади» (курсив наш – Г. Л.) [10, с. 151]. Тут термін «людська раса» означає все людство.

Хоча ні в І. Канта, ні в І. Гегеля феноменологія не стала окремим напрямом філософії, все ж вони пояснювали специфіку «духовного світу націй» проявами суб'єктивного духу в різних природних умовах – і це певною мірою, ніби ненароком, спонукало наступне покоління філософів до теоретичної актуалізації теми нації. Австрійський філософ Франц Brentano (1838–1917) розумів феноменологію як описову психологію. А його учень Едмунд Гуссерль (1859–1938) започаткував найзагальніші основи феноменології як філософського напрямку й методу, хоча доктрина останнього зазнала суттєвої мімікрії.

В історії європейської філософії й етнології думки про «дух народу», «народний дух», «душу народу» виникали неодноразово. Так, на думку французьких просвітників ХVIII ст., «дух народу» тісно пов'язаний із географічними координатами

(місцем розселення, ландшафтом), провідними галузями господарської діяльності, які формують цей народний дух. Наприклад, теоретик держави й права Ш. Л. де Монтеск'є у праці «Про дух законів» (1748) писав, що дух народу не виникає на голому місці, а виявляється «завдяки дії законів, які є наслідком природи речей» [3, с. 61]. Видатний німецький етнолог Й. Г. Гердер у творі «Ідеї до філософії людства» ставив питання про «душу народу» конкретніше: її можна пізнати через народну мову, усну народну творчість, «забобони», народні почуття, справи тощо [2]. У ХІХ – ХХ ст. феномен «духу народу» вивчали як мовознавці, наприклад, В. Ф. Гумбольдт, психологи, як К. Г. Юнг [14], так і антропологи та етнологи. У філософії СРСР переважала ідеологія та атеїстичне мислення. Український етнолог Іван Данилюк наводить факт щодо філософії розстріляного в СРСР психолога Густава Шпета, який уживав слова «душа» і «дух народу» лише як терміни, «очищені від метафізичних пережитків» [4, с. 140]. Сам Г. Шпет загалом визнавав, що етнічна психологія є передусім саме «наукою про дух», проте виключав із духу його метафізичну основу й уживав слово «дух» лише як метафору, подібну до «сонце сходить», «дощ іде» тощо [16, с. 8, с. 20].

Проблеми духу нації та націоналізму вивчали також єврейський філософ та історик Ганс Кон [8], французький філософ Альфред Фульє [12], російський філософ В. Карабанов [7] та ін. Їхні праці засвідчують, що раціоналістичні спроби матеріалістів усе ж не змогли позбавити поняття «дух нації» його метафізичного складника. В Україні філософське осмислення духу нації започатковане працями І. Франка [11], М. Міхновського, Д. Донцова [5; 6], В. Ша-яна [15], О. Бочковського [1], продовжене працями сучасних мислителів О. Гриніва [3], І. Данилюка [4], М. Степика, нашою монографією [9] та ін. Проте українською філософською думкою ще недостатньо осмислені європейські та власні національні здобутки в галузі вивчення феномену духу нації в ХХ ст.; зовсім не приділялось уваги

феномену духу нації як важливому освітньому компоненту ні у вищій, ні в середній ланках освіти; а отже – відсутнє їх засвоєння новою генерацією педагогів, оскільки ця важлива складова філософії освіти досі була детермінована глобальними аксіологічними рамками.

Мета статті – розкрити українські феноменологічні досягнення в галузі філософії духу, зокрема поглибити поняття «дух нації» в контексті старих і нових відкриттів у психології, біології та генетиці, а також показати його важливе значення у філософії освіти та загалом у житті націй.

Виклад. Авторка спирається не на глобальні методологічні детермінанти, а на українську національно-екзистенційну методологію, що дає змогу розкрити феномен національного духу під кутом зору корисності для української нації. Отже, апелюючи до декларованого плюралізму думок, наважуємося висловити деякі слушні думки в доволі «неслушний» час.

У ХХ ст., на думку батька феноменології минулого століття Едмунда Гуссерля, «криза науки викликала кризу цивілізації», а в ХХІ ст. ми вже спостерігаємо інше – саме «криза філософії» спричинює кризу цивілізації, бо під наукою нині розуміють безупинний «науково-технічний прогрес», який не корелюється ні гуманістичними принципами, ні загрозою омніциду. Звернімо увагу на те, що так звана криза філософії з'явилася не через кризу самої філософської думки (або відсутності її) як такої, а через політично зумовлені обставини, за якими філософію винесено на маргінес суспільного життя (скорочення гуманітарної складової освіти, аж до ліквідації кафедр філософії в багатьох університетах, штучне створення іміджу «непрестижності» гуманітарних спеціальностей тощо). Ідеться про глобальний політичний курс на створення так званого мультикультурного трансгуманітарного суспільства, ідеалом якого має стати людина всезагальної універсальної культури, вільна від національності та інших біологічних зумовленостей.

Тільки за одне ХХ століття американська громадянська «модель нації» успішно була прищеплена всьому європейському співтовариству. Національність стали розглядати як «пережиток», «забобон». Зруйновано класичні європейські моделі, перекручено й перетлумачено основні етнологічні поняття й визначення етносу, нації, громадянства. Нав'язано думку про неактуальність, «неетичність» або навіть «некультурність» будь-яких згадок про національність в офіційних документах, публічних виступах, приватних розмовах тощо.

Попри все те українська філософія має значний здобуток у галузі осмислення феноменів нації, національного та етнічного. Насамперед з'ясовано, що критерієм визначення меж національного в тій чи іншій нації не є ні мова, якою писав філософ (бо українські філософи могли писати різними мовами – церковнослов'янською, латиною, російською, польською тощо); ні територія, де він мешкав чи писав (бо він міг жити в різних країнах, що перебували у складі різних імперій або діаспори). Тоді що ж саме може бути цим критерієм, як не генетична спорідненість? Але ж говорити про націю як генетичну категорію в епоху глобалізму неприйнятно, хоча національна природа все ж дається взнаки навіть у мультикультурному соціумі. Це підтвердив сучасний америнський філософ Самуель Гантігтон у праці «Хто ми? Виклики американській національній ідентичності» [13].

Він ставив це питання щодо американців: «Чи США – мозаїка, чи плавильний тигель; що є американська культура – чи єдина вона, тобто монокультурна, чи бікультурна чи мультикультурна? Чи притаманна нам як нації надідентичність, що переважає всі наші расові, релігійні й політичні ідентичності?» [13, с. 204]. Проте європейська і зокрема українська філософія вже давно дали конкретну відповідь щодо цієї «надідентичності» – це власне і є сама генетика нації, рефлексії щодо якої нині вважають неполіткоректними.

Звернімо увагу, що американці по-

любляють вислів плавильний тигель. Це той самий ідеологічний казан, в якому в минулому столітті виплавляли надетнічну спільноту «радянський народ». Казан не витримав, інтернаціональне «вариво» розпалося на різнорідні складники при першій сприятливій нагоді. Американський тигель не тотожний ані казану, ані сковорідці: тигель – це пристрій для плавлення металів. Подивимось, чи витримає «метал», виплавлений в тиглі. Концепція «плавильного тигля була висунута Ектором Сент-Джоном де Кревекером ще в 1780-х роках. Він писав, що американська людина – це «помісь англієця, шотландця, ірландця, німця і шведа» [13, с. 205]. Пізніше інший автор Зангвілл додав сюди ще: «кельтів, латинян, слов'ян і тевтонів, греків і сирійців, чорношкірих і жовтошкірих, євреїв та італійців» [13, с. 205].

Як відомо, глобальна економіка вже породила наднаціональні альянси (наднаціональні «еліти») – явище, яке суттєво змінює традиційні уявлення про ідентичність, деформує природні системи. Та, незважаючи на те, що в кінці ХХ ст. у США відбулась виразна денаціоналізація політичних еліт, уже з'явилась тенденція до увиразнення расової, національної, релігійної ідентичностей, які переважно ґрунтуються на кровноспорідненій самосвідомості. Ці процеси відбуваються через «злиття й розтікання», «притягання й відштовхування».

Попри свій американський патріотизм, С. Гантігтон все ж не може приховати істину, бо він розуміє, що: «Як показує радянський досвід, ідеологія не спроможна утримати разом людей, позбавлених расової, етнічної чи культурної єдності» [13, с. 35]. Таким об'єднувальним чинником виступає саме етнічне як природний (біологічний) і духовий феномен, що його українські інтегральні націоналісти Д. Донцов і В. Шаян визначили як «Дух нації». Поняття духовий (як субстанційна сутність) для них нетотожне духовному (як прикметі чи ознаці), що його зазвичай використовують у словосполученнях «духовна музика», «духовна культура» тощо. Саме дух нації – є

тим ядром, що гуртує народ, притягує його невидимим магнітом спільної крові, що тече в жилах багатьох поколінь від предків до нащадків.

Тарас Шевченко (1814–1861) усвідомлював свою націю як єдність померлих предків і живих нащадків, ще ненароджених своїх земляків, тобто українців, які жили колись, живуть нині й будуть жити в майбутньому в Україні й за її межами (вірш «І мертвим і живим...»). Д. Донцов (1883–1973) визначив націю як «щось більше, <ніж> ті, що хочуть сьогодні робити її історію <...> Се велика спільнота тих, що живуть, і тих, що жили» [5]. Український філософ професор В. Шаян (1908–1974) окреслив націю як «усвідомлену спільноту крові і долі» (курсив наш. – Г. Л.) [9, с. 22].

В. Шаян уважав, що дух нації втілюється час від часу в історичних поста- тях видатних синів і дочок нації як «єдиний і тожсамий»: «...ми продовжуємо духову лінію розвитку: віри Святослава, боротьби Хмельницького, духового відродження Сковороди і Шевченка. У мові міфології й дійсної духової метафізики – це зветься Втіленням...» [15, с. 141]. Отже, дух нації як іманентна присутність національного «вогню» (енергії, духової субстанції, Логоса, Брахмана) живе в нації доти, доки живуть його свідомі носії (у ведизмі – окремі атмани всесвітньої Душі). Світові інтернаціональні чи глобальні ідеологи постійно намагаються знищити саме ядро цього духа нації (напр., фізичне знищення української інтелігенції в СРСР). Отже, дух нації – це вічна національна субстанція, яка проявляється в найсвідоміших, найталановитіших особистостях і через них знову й знову повертається в народне середовище, часто вже у формі міфу, героїчної легенди, кобзарської думи, несучи, поширюючи й зберігаючи те сутнісне, що, власне, і є духом нації (напр., Перун зі своїм «воїнством небесним» підтримує військо князя Святослава Хороброго, козак Мамай як вічно суцільний дух крізь час і простір приходять на допомогу козакам та ін.).

Французький філософ і психолог

Альфред де Фульє висловив слушну думку, що між представниками однієї нації відбувається майже гіпно-тична солідарність, що пояснюється спільною психологією: «Між мозковими центрами окремих осіб відбувається ряд взаємних впливів, що призводять до встановлення почуттів та ідей, джерело яких лежить вже не в одному індивідуумі, й не в простій сумі індивідів, а у взаємній залежності одних з іншими, а також з їхніми попередниками» [12]. Він також визнавав непересічну роль видатних представників нації, героїв, які є загальними символами націй. Подібні думки багатьох українських і зарубіжних учених дають підстави говорити про націю, як про великий суспільний організм.

Абсолютно протилежною є модель американської «нації». Переважно забувають, що європейські та американські моделі ідентичностей склалися в різний час і в різних історичних умовах. Національність, самобутність, самосвідомість була важливою для формування європейських націй. Тому свої локальні «націоналізми» вони плекали вже з XVII–XIX ст., коли їхні предки завойовували інші землі або оборонялися від чужинців, упорядковували власне суспільне й політичне життя, отже ще тоді в них з'явилася потреба в захисті своїх народів (націй), унаслідок чого й виник націоналізм як захисна реакція від ворожих зазіхань на їхню країну. Нині європейці вже почали забувати свою власну боротьбу «за місце під сонцем».

Сучасні політики, які прагнуть потрапити в русло західної парадигми, часто не враховують цю суттєву різницю: європейські нації сформувались аборигенами на власних територіях, у той час як американське суспільство (навмисно не застосовуємо слово «нація») складалося з різних прийдешніх народів на чужих територіях (відібраних в аборигенів). Ці дві протилежні моделі не передбачають спільних векторів розвитку навіть у глобальну епоху. Мало того, насправді вони є антагоністичними за своєю суттю.

Проте США мають власну «велику

стратегію» боротьби за «світове лідерство», що зводиться до глобального політичного, економічного й військового впливу на всі континенти, їхня глобальна ідеологія й пропаганда успішно роблять свою справу. Не можна не помічати, що США відкрито демонструють зверхність американської громадянської культури над європейською національною культурою. Так С. Гантінгтон згадує, як президент Білл Клінтон, радо вітав американців «зі звільненням із-під іґа домінуючої європейської культури» та закликав до «третьої великої революції», щоб довести, що Америка зможе існувати без домінування європейських взірців [13]. Тепер США цілеспрямовано зневажають всілякі прояви етнічної ідентичності й демонстрації національної самобутності. Відкинувши класичні містико-іраціональні підходи до національного почуття, глобальна цивілізація виховує трансгуманітарного космополіта, позбавленого етнічного коріння, не обтяженого ностальгією за втраченим родом-племенем, народністю, національністю.

Нині українська освіта спрямовує свій пошук освітніх інновацій в європейську царину, а Європа, так само, запозичує їх в Америки. Доцільність чи недоцільність такого шляху будуть зрозумілі пізніше. Скажемо тут лише, що чужі моделі не завжди приносять позитивні результати під час їх механічного перенесення в інше середовище та інші історичні умови. Модель штучно створеного мультикультурного суспільства протистоїть моделі природної гомогенної спільноти, отже нав'язування її законів, світогляду, етики, моралі й загалом способу життя суперечить як правам людини, так і правам націй.

На цьому глобальному тлі нація постає як органічний природний феномен, дослідження якого було штучно перерване в першій половині ХХ ст., хоча вже на початку ХХІ ст. інтерес до етнонаціональних феноменів знову зростає. Ця світова тенденція вселяє надію й спонукає філософів продовжити осмислення національного буття, спираючись на здобутки інших на-

укових дисциплін. Наприклад, швейцарський психолог К. Г. Юнг, досліджуючи духові стани людини, переконливо поєднав науковий і містико-іраціональний підходи. Його відкриття «акаузальних синхронних зв'язків» (від лат. *a* – заперечна частка і *causalis* – причина) підтверджує існування позачасового зв'язку між подіями та явищами, пов'язаними не причиново, а синхронно. Позачасовий синхронний зв'язок він назвав когеренцією (досл. «зчеплення») між фізичними подіями й ментальними станами. Про це явище знав уже наш націолог Д. Донцов: «на Великій Україні майже ніхто не думав, що герої, які впали під Крутами, положили головами властиво в боротьбі з Петром I і Катериною II» [5]. Розвиваючи ідеї генетичної нації, він обстоював думку про передачу національних ідеалів від предків до нащадків: «Борючися і вмираючи за національний ідеал, як вони його розуміли, вони, сі мерці, лишили нащадкам велику кількість мрій, поривів, змагань, спогадів слави і приречень пімсти, величезну силу колись активної народної енергії, що може й помацки, але вперто простувала до осягнення національної мети, цілу симфонію ідей, в яких вразливе вухо знайде свій сенс; ряд відірваних натяків, з яких думаючий політик випроводить ідеал нації» (курсив наш. – Г. Л.) [5].

Звертаючись до вже доволі призабутого біогенетичного закону Мюллера-Геккеля (німецьких зоологів Ф. Мюллера, Е. Геккеля), деякі психологи (С. Голл, Дж. Болдуїн, П. Блонський та ін.) стверджують, що є типологічна відповідність між еволюцією всього живого і розвитком окремої особи, між історичним розвитком суспільства та індивідуальним розвитком дитини. Так, говорять про схожість поведінки первісної людини й дошкільняти, поведінки людини античної доби й учня початкових класів. Отже, біогенетичний закон про повторення філогенетичних властивостей в онтогенезі окремого індивіда дає змогу пояснити психологічний розвиток людини як процес, стадії якого є повторенням ступенів історичного розвитку людства. Осмислюю-

чи ці наукові відкриття через призму нації, ми висловили гіпотезу, що біогенетичний закон також дає можливість довести існування «генетичної пам'яті», яка успадковується індивідом на підсвідомому рівні від предків роду: «Саме це відкриття цілком підтверджує слушність концепцій Д. Донцова і В. Шаяна про дух нації як категорію метафізичну, яка охоплює, проймає собою все етнічно споріднене суспільство і може виявлятися як феномен за часів найбільших національних випробувань, історичних потрясінь, сильних колективних переживань, як наприклад, Помаранчева революція 2004-го чи Революція Гідності 2014 років» [9, с. 23]. І українське козацтво в XV–XVIII ст., й сучасне українське студентство в часи важливих національно-визвольних змагань було пробуджене однією й тією самою метафізичною силою, яка надихала й піднімала воїнів на захист рідної землі в часи Київської Русі: «Та сама сила ожила і в генах героїв Небесної Сотні й спонукала їх ціною власного життя рятувати Українську Державу. Метафізичну велич цього подвигу можуть зрозуміти ті, хто, стоячи на Майдані, вже не мали страху, в кому повстав Дух Святослава, Дух Нації» [9, с. 59]. В. Шаян писав про небесну метафізику нації: «Там цілі “полки Перунові”

лицарів і героїв. Героя вітає там сам Перун: “Сину мій, тут ждуть на тебе твої батьки і діди!” Приймають там найрадісніше тих, що <з битви> за Батьківщину принесли Грудку Землі у своїй рані. І це доказ їх належності до Вічної Русі» [15, с. 41].

Висновки. XXI ст. – час нового погляду на взаємодію людських спільнот, здатних до самостійного розвитку й спроможних захищати свої національні пріоритети від глобального тиску.

Оскільки національні феномени ще далеко не вичерпали свій унікальний духовий потенціал, не розгорнули на повну силу своїх націєтворчих фізичних можливостей, є сподівання на їхню реалізацію в недалекому майбутньому.

Рамки статті не дозволяють розкрити всі аспекти філософського осмислення духовно-національного феномену, однак упровадження основних концептуальних засад вітчизняного дослідження цих етнонаціональних явищ має посісти чільне місце і в концепціях суспільствознавчих предметів Нової української школи, й у курсах філософії, психології, педагогіки, етнології, етнодержавознавства, історії української культури в закладах вищої й післядипломної педагогічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бочковський О. Вступ до націології [Електронний ресурс] / Ольгерд Бочковський // Генеза. – 1995. – № 1 (3). – С. 114. – Режим доступу: <http://ukrstor.com/ukrstor/natiologia.html>.
2. Гердер И. Г. Идеи к философии человечества / И. Г. Гердер. – М. : Наука, 1977. – 704 с.
3. Гринів О. Українська націологія: проблеми теорії : курс лекцій для аспірантів / Олег Гринів. – Львів, 2016. – 675 с.
4. Данилюк І. Етнічна психологія як галузь наукового знання : Історико-теоретичний вимір / Іван Данилюк. – К. : Самміт-книга, 2010. – 432 с.
5. Донцов Д. До старих Богів! / Донцов Дмитро // Літературно-науковий вісник. – 1922. – Ч. 3. – С. 259; [Електронний ресурс]: http://dontsov.blogspot.com/2008/05/blog-post_8302.html
6. Донцов Д. Орден – не партія // Дмитро Донцов [Електронний ресурс]: http://dontsov.blogspot.com/2008/05/blog-post_2044.html
7. Карабанов В. Священные основы нации / В. Карабанов. – СПб., 2005. – 172 с.
8. Кон Г. Західний і східний націоналізм / Ганс Кон // Націоналізм: антологія / упо-

ряд. О. Проценко, В. Лісовий. – К. : Смолоскип, 2000. – С. 629–633.

9. Лозко Г. Орден Бога Сонця. Історія і метафізика / Галина Лозко. – Тернопіль: Мандрівець, 2018. – 328 с.

10. Саттон Э. Орден «Череп и кости»: тайная власть: Документы, история, идеология, международная политика / Энтони Саттон. – К : МАУП, 2005. – 352 с.

11. Франко І. Я. Поза межами можливого / Франко Іван [Електронний ресурс]: <http://www.management.com.ua/vision/vis001.html>

12. Фульє А. Психологія французького народу / Альфред Фульє. – Видавництво Ф. Павленкова. – СПб., 1899 [Електронний ресурс]: <https://www.magister.msk.ru/library/philos/fullier1.htm>

13. Хантингтон С. Кто мы? Вызовы американской национальной идентичности / Самуэль Хантингтон. – М., 2004.

14. Юнг К.Г. Душа и миф: шесть архетипов. Пер. с англ. / Карл-Густав Юнг. – К. : Государственная библиотека Украины для юношества, 1996 [Електронний ресурс]: http://crrp-p.ru/wp-content/uploads/2015/08/f-8XT1NhfwDLixdTJ0M_XLnBkZg.pdf

15. Шаян В. Віра предків наших / Володимир Шаян. – Гамільтон (Канада), 1987. – 896 с.

16. Шпет Г.Г. Введение в этническую психологию / Шпет Густав.– СПб: Изд. дом «П.Э.Т» и Изд. дом «Алетейя», 1996. – 154 с.

REFERENCES

1. Bochkovskiy O. (1995). Vstup do naciologhiji [Introduction to national science]. Gheneza, № 1 (3), 114. Available at: <http://ukrstor.com/ukrstor/natiologia.html> (ukr).

2. Gerder I. G. (1977). Idei k filosofii chelovechestva [Ideas for the philosophy of mankind]. M.: Nauka, 704 (rus).

3. Ghryniv O. (2016). Ukrajinsjka naciologhija: problemy teoriji. Kurs lekcij dlja aspirantiv [Ukrainian national science: problems of theory. A course of lectures for graduate students]. Ljviv, 675 (ukr).

4. Danyljuk I. (2010). Etnichna psykholohija jak ghaluzj naukovogho znannja: Istoryko-teoretychnyj vymir [Ethnic psychology as a field of scientific knowledge: Historical-theoretical dimension]. K.: Sammit-knygha, 432 (ukr).

5. Doncov D. (1922). Do starykh Boghiv! [To the old Gods!]. Literaturno-Naukovyj Vistnyk, ch.3, 259. Available at: http://dontsov.blogspot.com/2008/05/blog-post_8302.html (ukr).

6. Doncov D. Orden – ne partija [Order – not a party]. Available at: http://dontsov.blogspot.com/2008/05/blog-post_2044.html (ukr).

7. Karabanov V. (2005). Svjashhenne osnovy nacji [The sacred foundations of the nation]. SPb., 172 (rus).

8. Kon Gh. (2000). Zakhidnyj i skhidnyj nacionalizm [Western and Eastern Nationalism]. O. Procenko, V. Lisovyj (Ed.). Nacionalizm: antologhija. K.: Smoloskyp, 629–633 (ukr).

9. Lozko Gh. (2018). Orden Bogha Soncja. Istoriya i metafizyka [The Order of the Sun God. History and Metaphysics]. Ternopilj: Mandrivecj, 328 (ukr).

10. Satton Je. (2005). Orden “Cherep i kosti”: tajnaja vlast’: Dokumenty, istorija, ideologija, mezhdunarodnaja politika [Order “Skull and Bones”: Secret Power: Documents, History, Ideology, International Politics]. K: MAUP, 352 (rus).

11. Franko I. Ja. Poza mezhamy mozhljvogho [Beyond the Possible]. Available at: <http://www.management.com.ua/vision/vis001.html> (ukr).

12. Full'e A. (1899). Psihologija francuzskogo naroda [Psychology of the French people].

Izdatel'stvo F. Pavlenkova. SPb. Available at: <https://www.magister.msk.ru/library/philos/fullier1.htm> (rus).

13. Hantington S. (2004) Kto my? Vyzovy amerikanskoj nacional'noj identichnosti [Who are we? Challenges of American National Identity]. M. (rus).

14. Jung K.G. (1996). Dusha i mif: shest' arhetipov. Per. s angl. [Soul and myth: six archetypes. Translation from English]. K.: Gosudarstvennaja biblioteka Ukrainy dlja junoshestva. Available at: http://cpp-p.ru/wp-content/uploads/2015/08/f-8XT1NhfwdLIXdTJ0M_XLnBkZg.pdf (rus).

15. Shajan V. (1987). Vira predkiv nashykh [The Faith of Our Ancestors]. Ghamiljton (Kanada), 896 (ukr).

16. Shpet G. G. (1996). Vvedenie v jetnicheskiju psihologiju [Introduction to Ethnic Psychology]. SPb: Izd. dom "P.Je.T" i Izd. dom "Aletejja", 154 (rus).

УДК 167/168(075.8)

ORCID iD 0000-0002-8064-1515

Orcid ID: 0000-0001-7846-1489

ГЕРМЕНЕВТИЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ЗАСАДА СУСПІЛЬНИХ НАУК

*Оксана Дрожанова,
Ольга Ступак*

Суттєва зміна уявлень про зміст і методологію соціогуманітарного пізнання та формування нових методологічних парадигм посткласичного суспільствознавства передбачає поглиблення діалогу між філософською епістемологією та суспільними науками, опанування, зокрема, здобутків герменевтичної філософської традиції. У статті окреслено головні принципи філософської герменевтики на прикладі творчості Г.- Г. Гадамера з огляду на епістемологічні проблеми наукового дискурсу сучасної гуманітаристики. Показано важливість висвітлення в герменевтиці умов можливості розуміння.

Автор вважає за необхідне звернутися до головних принципів герменевтики на прикладі творчості Г.- Г. Гадамера з огляду на епістемологічні проблеми сучасного суспільствознавчого дискурсу.

Ключові слова: герменевтика, розуміння, герменевтичний досвід.

HERMENEUTICIZATION OF THE COGNITIVE PROCESS AS THE METHODOLOGICAL BASIS OF SOCIAL SCIENCES

*Oksana Drozhanova,
Olga Stupak*

A significant change the ideas about the content and methodology of socio-humanitarian knowledge and the formation of new methodological paradigms of post-classical social studies anticipates the deepening of the dialogue between philosophical epistemology and social sciences, in particular, mastering the achievements of the hermeneutical philosophical tradition. The article discusses the basic principles of philosophical hermeneutics on the example of